

Nels Anderson – Hobo: Evsiz Adamın Sosyolojisi¹

Gülfem ÖZTÜRK²

İşsizlik, boş zaman, avarelik gibi konular üzerine çalışmaları olan Anderson'un hiç boş vakti olmamıştır. Çocuk yaşlarından itibaren çalışan Anderson'un yaşam deneyimi çalıştığı çeşitli sektörler çerçevesinde farklılıklar içermektedir. Bir yerden diğerine sürekli olarak yer değiştirerek iş arayan ve çalışan bir işçidir, hobodur Nels Anderson. Chicago Üniversitesinde lisans eğitimine başlamadan önce maden işçiliği, ilkokul öğretmenliği, hemşirelik, beton kalıpcılığı, çiftlik işçiliği ve değirmencilik gibi farklı iş sahalarında yer almıştır. 1925 yılında aynı üniversitede yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra üniversite hocalığı, gece kulübü denetçiliği, serbest yazarlık gibi çalışmalarda bulunmuştur. 1930 yılında New York Üniversitesinde doktora derecesini alan Anderson devlet hizmetinde çalışma ilişkileri biriminde görev yapmıştır (Iverson, 2009).

Nels Anderson – The Hobo: The Sociology of the Homeless Man¹

Gülfem ÖZTÜRK²

Anderson, who has had studies on issues including unemployment, free time, and idleness, did not have any free time. The life experience of Anderson, who has been working since his childhood, involves variations within the scope of the many sectors in which he has worked. Nels Anderson, a hobo, is a job seeker and worker who is continually locating from one location to another. Prior to beginning his undergraduate studies at the University of Chicago, he worked in a variety of fields, including mining, elementary school teaching, nursing, concrete mold making, farm work, and milling. He worked as an university professor, nightclub supervisor, and freelance writer after earning his master's degree at the same university in 1925. Anderson obtained his degree from New York University in 1930 and worked in the civil service's labor relations branch (Iverson, 2009).

1 Nels Anderson, Hobo: Evsiz Adamın Sosyolojisi, Ankara, 2017, Heretik, 255 sayfa

2 İstanbul Üniversitesi Sosyoloji ve Bilgi ve Belge Yönetimi mezunudur. İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Kent Çalışmaları Programı'nda yüksek lisansını tamamlamıştır. Nels Anderson, Hobo: Evsiz Adamın Sosyolojisi, Ankara,2017, Heretik,255 sayfa, ORCID: 0000-0001-8683-5508,

1 Nels Anderson, The Hobo: The Sociology of the Homeless Man, Ankara, 2017, Heretics, 255 pages

2 Is a graduate of Istanbul University Sociology and Information and Document Management. She earned her master's degree in the Department of Sociology, Urban Studies Program, at Istanbul University's Institute of Social Sciences.

Hobo: Evsiz Adamın Sosyolojisi kitabının 1961 baskısına yazdığı önsözde kendi yaşamına dair anılarını dile getiren yazar, bir şehirden diğerine çalışmak için yer değiştiren babasını tam bir hobo işçisi olarak tanımlar. Iverson (2009) Anderson'un çocukluk yıllarında çeşitli yerlerde gazete satmak durumunda kaldığını ifade etmiştir. Lise eğitimini yarıda bırakarak katır sürücülüğü yapan Anderson, tren vagonlarını ev olarak kullanarak çeşitli yerlere yolculuk yapmış ve çalışmıştır. İş aldığı bir ailenin yanında kalırken onlar tarafından teşvik edilmiş ve lise eğitimine devam etmiştir. Üniversite eğitimini Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamlayan yazar, buraya Brigham Young'daki üniversitenin bölüm başkanı tarafından hukuk alanında değil sosyoloji alanında kendisinin mutlu olacağını söyleyerek yönlendirilmiştir. Üniversite eğitimi sırasında alan çalışması ödevi olarak en iyi bildiği saha olan hoboları çalışan yazar, Chicago'daki evsizler sorunu ile ilgilenen birçok insanında dikkatini çekmeyi başarmıştır. Anderson, çalışmasını 1922-1923 yıllarında Chicago Sosyal Yardımlar Konseyi, Evsizler Komitesi tarafından sağlanan fon kapsamında Chicago Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirmiş olup üniversite profesörlerinden Robert Park ve Ernest W. Burgess hobolara dair yapmış olduğu çalışma da kendisine rehberlik etmiştir.

Chicago Okulu olarak adlandırılan oluşum Chicago Üniversitesi bünyesinde I. Dünya Savaşı ile 1930 yılının ortasına kadar olan dönemde üniversitenin akademisyenleri ve öğrencileri tarafından yapılan çalışmaların tümünü ifade etmektedir. Robert E. Park ve Ernest W. Burgess ise Chicago Okuluna dair birçok yayında temel referans olmuş ve Chica-

go Okuluyla özdeşleşmiş kişilerdir. Park ve Burgess'e ilişkin değerlendirmelere bakıldığında, Chicago Okulunun tarihinin bir anlamda ABD'de sosyolojinin bir bilim olarak kabul edilmiş serüvenini yansıttığı sonucunu görülebilir. Dolayısıyla Chicago Okulu, Amerikan sosyolojisinin kendi tarihini inşa etmesinde de işlevseldir ve bu anlamda Amerikan sosyolojisinin bir klasiğidir. Chicago Okulu çalışmaları Chicago kentinin sorunları çerçevesinde gelişmiştir. Kentte yaşanan endüstrileşme ve iş bulma amacıyla yola çıkan göçmenler ile beraber artan nüfus sonucu şehrin teknik altyapısı yetersiz kalmış ve kentte sorunlar baş göstermeye başlamıştır (Kaya, 2011).

Kenti yalnızca coğrafi bir fenomen olarak değil toplumsal organizma şeklinde ele alan Park, kente dair ilgisini Chicago Ekolu'ne taşıyarak öğrencilerini de ayrıntılı olarak bu mekanizmanın araştırılmasına yönlendirmiştir (Coser, 2013). Bu minvalde Anderson'u hobo üzerine çalışmasını desteklemesi anlamlı olacaktır.

Eserin önsözünü kaleme alan Park, eserin kent toplumu açısından ilk olduğunu belirtmiş olup değişen koşullar etrafında modern kentteki evsizlere, hobolara işaret etmiştir. Park eserin amacını kent yaşamındaki değişimi anlayabilmek ve değişim ile beraberinde gelen problemleri, şehir insanının hayat koşullarını araştırmak şeklinde dile getirmiştir. Kentte var olan göçün bir kısmını oluşturan hoboların, kentteki demiryolu inşasından maden işçiliğine kadar olan çalışma serüvenini Anderson, dönemin kahraman figürü olarak tanımlamıştır. Bulunduğu her yeri evi olarak kabul ederek sınırlarda yaşam sürdüren hoboların ne kadar gezgin karakteri olsa da işçi olduklarını vurgular yazar.

Hoboların ev olarak tanımladıkları, barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları belli alanlar bulunmaktadır. Yazar kitabın birinci bölümünde Hobohemya: Evsiz Adamın Evi başlığı altında Hobohemya'dan, orman alanlarından ve ucuz pansiyonlardan söz etmektedir. Batı, güney, kuzey ve doğu olmak üzere dört kısımdan oluşan yerdire Hobohemya. West Madison Sokağı ise hoboların dilinde "cadde" olarak geçer ve burası evsiz adamlar için hem bir ev hem de iş bulma yeri niteliğindedir. Evsizler burada arkadaşlık kurar böylece geride bırakmış bir ailesi varsa onların yerine koyacağı yeni insanları bu alanda bulur. Fakat buraya aidiyeti kalıcı değildir. Örneğin kimse birbirine derdini ya da özel hayatına, kimliğine ilişkin bilgileri paylaşmaz, yalnızca gündelik rutinlerini paylaşırlar. Cadde, aynı zamanda iş buldukları yerdir. Anderson'un ifadesiyle köle pazarıdır zira burada iş bulma kurumları bulunmakta ve iş avcuları bu alanda pazarlıklarını yürütmektedir.

Hoboların bir diğer mekânı ise Deliler Meydanı olup burada çoğunlukla entelektüel hobolar zaman geçirirler. Düşünür ve hayalcilerin buluşma mekânı olarak bu alan yalnızca düşünmeye zamanı olanların, karşısındakini dinlemeye alışkın ve toplum önünde söz söyleyebilme kabiliyeti olanların bölgesidir.

Şehir merkezinde yer alan Cadde ve Deliler Meydanı dışında daha kenar mahallelerde kalan ve evsizlerin sosyal mekân olarak kullandığı başka bir kullanım alanı ise ormandır. Demiryolu kavşak noktalarına yakın olan ormanlar evsizlerin barınma yeridir. Hobolar burada yemek, kıyafet temizliği gibi işlerini de kendi başına yapmaktadır. Ormana nazaran daha korunaklı olan barınma yeri ise evsizler için ucuz pansiyonlardır. Ho-

bohemya'nın pansiyon bölgesi olduğunu ifade eden Anderson pansiyon sahiplerinin az kârla birçok insana hizmet verdiğini ifade etmektedir. Bu tip alanlarda evsizler için ucuz yeme - içme imkânı olan lokantalar da bulunur. Bu lokantalar her ne kadar sağlıksız koşulları içerse de evsizler için tercih edilebilir niteliktedir. Kılık kıyafet gibi ihtiyaçlarında ise hoboların nadir zamanlarda özenli giyindiklerini ifade eden Anderson, bunu da kendi sınıfından bir kopuş çabası olarak belirtir. Ucuz kıyafet için ikinci el mağazalarını kullanan hobolar için buralar hem alır hem de değişim yeridir ki parasız kaldığında bu kıyafetleri satmak durumunda kalacaktır.

İkinci el olarak satılan nesnelere yalnızca kıyafetler değil aynı zamanda kitaplar da. Deliler Meydanı'nda vakit geçiren entelektüel hobolar için Radikal Kitapevi bu anlamda önemlidir. Deliler Meydanı'nda hitabı güçlü olanlar belli grupları toplayarak onlara bilgi aktarırlar ve bundan belli bir miktar kazanç sağlarlar. Entelektüel anlamda iyi bir okuyucu olan hobolar için önüne çıkan her metni okuma durumu söz konusudur. İkinci el kıyafet, kitap ve gazeteler hayatının parçası olmuştur.

Anderson kitabın ikinci bölümünde hobo tiplerine yer verir. Kişilerin çeşitli nedenlerden ötürü evden ayrılmaları sonucu bir yerden diğerine sürekli olarak yer değiştirmeleri meselelerine açıklık getirerek hobolar arasındaki farklılıkları da ifade etmiştir.

Ayrımların net olmadığını fakat 5 kategoride evsizleri ele almanın mümkün olduğunu belirten Anderson; mevsimlik işçi, gelip geçici veya kısa süreli işçi veya hobo, hayal eden ve gezen, sadece uygun

olduğunda çalışan avare, nadiren çalışıp seyahat eden berduş ve Hobohemya’da çalışıp şehri terk etmeyen yazarın kendisinin de bir süre bu şekilde yaşadığını ifade ettiği ev bekçisi şeklinde ayrımı kaleme almıştır. Mevsimlik işçi, hobo ve avarenin göçebe tipi olduğunu ev bekçisi ve berduşun ise durağan bir hâlde bulunduğuna eklenmiştir.

Kitabın üçüncü kısmında ise barınma ve beslenme yetersizliği, çalışma alanlarının zorluğu ve bakımsızlığı (tıbbi gözetimin yokluğu) gibi yaşam koşullarının olumsuzluğundan ötürü baş gösteren sağlık sorunları, cinsel yaşamlarına dair yaşanan problemler ve alkol gibi sorunlar dile getirilmiştir. Bu tip sorunlarla baş etme yöntemlerini ise son kısımda ele alan yazar, maddi imkânlarını hobolar ile paylaşan zengin ve eğitilmiş bir insan olan Eads How’dan söz eder. Eğitime önem veren How, merkezî bir hobo üniversitesi kurma hayalindedir. Gezici ruhları ve herhangi bir yere aidiyet sağlayamamaları gibi farklı birçok sebepten ötürü örgütlenemeyen hobolar için milyonlarla beraber uyum içinde çalışacakları Saadet Evi’ni kurmaya amaçlamıştır. 25 yıl avare olarak dolaşan doktor ve aynı zamanda Hobo Kolejinde öğretmenlik yapan “Hoboların Kralı” olarak tanınan Reitman da How gibi hobolara yardımcı olan kişidir. How ile bağlantılı, Hobo Kolejinde ders veren ve örgütçü olan John Kelly, hoboların örgütlenemeyeceğinin ve en küçük sorunu bile büyütürken farklı boyutlara çıkardıklarını ifade etmiştir. Hobo entelektüel olan ve Hobo Kolejinin sekreterliğini yapan öncesinde gezici mesleklerde çalışan biridir Dragstedt. Bu isimler dışında bir de ücretsiz olarak hoboların karnını doyuran “anne” olarak adlandırılan Gre-

enstein vardır. Bu isimler hobolara karşılaştıkları çeşitli sorunlarda yardımcı olmaktadır.

Hoboların entelektüel yaşamına bakıldığında ise iyi birer okuyucu oldukları görülür. Kütüphaneleri hem bir sıcak yuva hem de gazete okudukları mekân olarak görürler. Kapitalist basına mesafeli bakan kendi çıkarlarına yakın olduğunu düşündüğü radikal gazeteleri okumayı benimseyen hobolar zaman geçirmek için dinî kaynakları da okumaktadır. Hobolar sokak konuşmalarını dinlemeyi de ihmal etmez. Sokak hatipleri ve daha ağırlıkla dinî konuları işleyen evanjelistler olmak üzere iki tip konuşmacı vardır. Sokak hatibi, hobonun ana bilgi kaynağı olup emek sorunu etrafında konuşmalarını gerçekleştirir. İşveren ile iş kurumları arasında kalan hobolar için haklarını bilmeleri ve buna göre talepte bulunmaları için sokak hatiplerini dinlemeleri anlamlı olacaktır. Sokak hatipleri, işçi hoboların yaşamları üzerine düşünmelerini sağlar bunun karşılığında zaman zaman şapka dolaştırarak belli miktarda ücrette alacaktır.

Hoboların toplumsal ve siyasal açıdan örgütlenme becerilerine bakıldığında bireysel olarak var olma çabaları, belli mekânda fazla uzun kalmayışları ve aidiyet kuramamaları, düzenli bir yaşamları olmayışı gibi belli sebeplerden ötürü örgütlü grup yapısına uyum sağlayamamışlardır. Yine de belli sorunlarına çözüm aramak, yaşamlarındaki huzursuzluk hallerini sonlandırmak adına destekledikleri ya da kurmuş oldukları Dünya Sanayi İşçileri, Uluslararası Kardeşlik Derneği, Göçebe İşçiler Birliği, Amerikan İşçileri Birleşik Kardeşliği gibi örgütlü yapılar bulunmaktadır. Derneklerin geleceğinin hüsrarla sonuçlanma-

sının önemli sebeplerinden biri grup içi çatışmalardır. Yapılan kongrelerde oturumların çoğunun çatışmalarla geçtiği yazar tarafından ifade edilmiştir.

Bu olumsuzluklara rağmen örgütlerin faydası, hoboların kendi statülerindeki insanlarla bir arada olması, fikir paylaşması, haklarına ilişkin yeni bilgiler edinmesi, aileden uzakta olup kendine yeni bir sosyal ortam kurması gibi katkılardan ötürü büyüktür.

Park ve Burgess’in öğrencisi olarak Chicago Ekolü’ne yaptığı çalışmayla katkı sağlayan ve kendi hikâyesi ile bizleri buluşturarak bir anlamda çocukluğuna, evine götüren, Amerika’nın endüstrileşme sürecinde önemli figür olan gezici işçi hoboların; yaşamları, karakterleri, sorunları ve bunlarla baş etme yöntemlerini saha çalışması sonucu okuyucuya aktaran Nels Anderson sosyal bilim geleneği açısından bizlere önemli bir eser bırakmıştır.

Kaynakça

Anderson, N. (2017). Hobo: Evsiz Adamın Sosyolojisi. (E. Pınar, Çev.) Ankara: Heretik.

Coser, L. (2013). Sosyolojik Düşüncenin Ustaları. (H. Hülür, S. Toker, & İ. Mazman, Çev.) Ankara: De Ki.

Iverson, N. (2009). Nels Anderson: A Profile. Labour/ Le Travail , 181-205.

Kaya, T. (2011). Chicago Okulu:Chicago’ya Özgü Bir Perspektif. Sosyoloji Dergisi, 367-383.